X.I.IBRAIMOV, SH. O. TOSHPULATOVA,
F.X.IBRAGIMOVA

PISA

XALQARO BAHOLASH DASTURLARI

XALQARO BAHOLASH DASTURLARI

X.I.IBRAIMOV, SH. O. TOSHPULATOVA,
F.X.IBRAGIMOVA

Tilsim NASHR

@tilsimnashr

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
QORI NIYOZIY NOMIDAGI TARBIYA PEDAGOGIKASI MILLIY
INSTITUTI

X.I.IBRAIMOV, SH. O. TOSHPULATOVA,
F.X.IBRAGIMOVA

XALQARO BAHOLASH DASTURLARI

(Mazkur darslik pedagogika oliy ta'lim muassasalarining 60110700-Fizika va astronomiya ta'lim yo'nalishi talabalari, tadqoqotchilar va umumiy o'rta ta'lim maktab o'qituvchilari uchun mo'ljallangan).

Toshkent-2025

KBK 74.58+22.3
UO'K 378.015.31:53
I-14
X.I.Ibraimov, Sh. O. Toshpulatova, F.X.Ibragimova.
Xalqaro baholash dasturlari [Matn] : darslik / .- Toshkent: Tilsim books, 2025.- 360.b.

Taqrizchilar:

E.K.Kalandarov -
Toshkent davlat pedagogika universiteti
"Fizika va uni o'qitish metodikasi" kafedrasi dotsenti, f-m.f.n

M.Quronov-
Qori Niyoziy nomidagi Tarbiya pedagogikasi
milliy instituti professori, p.f.d.

Annotatsiya. *Xalqaro baholash dasturlari nomli ushbu darslik pedagogik, ilmiy va umummetodologik fanlar tizimiga kiradi va u barcha tabiiy, ijtimoiy-gumanitar fanlari bilan va boshqa fanlar bilan uzviy va chambarchas bog'langanligi uchun ularning metodologik asosini tashkil qiladi. Mazkur darslikda xalqaro baholash dasturlari va ulardan ta'lim oluvchilarning fizika fani bo'yicha savodxonlik yo'nalishiga oid ma'lumotlar asosida tayyorlangan bo'lib, unda o'tkazilgan tadqiqotlarda foydalanilgan va e'lon qilingan matnli va mulohazali nostandart topshiriqlardan namunalar keltirilgan. Biz tavsiya qilayotgan mazkur darslik pedagogika oliy ta'lim muassasalarining 60110700-Fizika va astronomiya ta'lim yo'nalishi talabalari va magistrantlari darsda va darsdan tashqari mashg'ulotlarida ta'lim oluvchilarning fizika fani bo'yicha savodxonligini oshirish, berilgan topshiriqlarni bajarish orqali ularning kreativ, mantiqiy, tanqidiy fikrlash va hayotiy muammolarni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish, bu borada o'quvchilar bilimidagi bo'shliqni aniqlash va ularda motivatsiya hosil qilish uchun, shuningdek, kelajakdagi yillarda o'tkaziladigan PISA tadqiqotlarga tayyorlashda foydalanish tavsiya etiladi. Asosan DTS asosida baholashning summativ va formativ baholash darajalarini aqliy fikrlash operatsiyalarini rivojlantirishda shuningdek, mazkur darslikdan talabalarning tabiiy fanlar bo'yicha savodxonligini rivojlantirish, ilmiy va metodik jihatdan tayyorlash hamda bo'lajak fizika fani o'qituvchisining ilmiy-metodik kompetensiyasini rivojlantirish mazkur darslikning asosiy mazmunini ifodalaydi. Darslikda 3 ta bo'lim 21 ta ma'ruza mavzularining batafsil bayoni, 100 ga yaqin PISA topshiriqlari, kazus savollar, glossariylar keltirilgan. Mazkur darslikdan mustaqil izlanuvchilar, va yosh ilmiy tadqiqotchilar ham foydalanishlari mumkin.*

Darslik haqidagi fikr-mulohazalaringizni kutib qolamiz.

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2025-yil 9-iyuldagi ro'yxatga olish raqami "258"-sonli buyrug'iga asosan nashrga tayyorlandi

ISBN: 978-9910-8277-3-0

Tilsim NASHR

© X.I.Ibraimov Sh. O. Toshpulatova F.X.Ibragimova
© "Tilsim" nashriyoti, 2025

SO'Z BOSHI

Bo'lajak fizika o'qituvchilari e'tiboriga havola etilayotgan ushbu dasrlik, Prezidentimizning 2017-yil 20-aprelda qabul qilingan "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori, davlatimiz rahbarining 2019-yil 8-oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" va ularda belgilangan vazifalar, jumladan yangi avlod adabiyotlarini yaratish va ularni oliy ta'lim muassasalarining ta'lim jarayoniga keng tadbiq etish, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018-yil 8-dekabrdagi "Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 997-son qarori, hamda TIMSS, PISA xalqaro baholash dasturlari mazmun va mohiyati, Xalqaro baholash dasturlarining standartlarida qayd etilgan kompetensiyalarni shakllantirish, ta'lim jarayoniga STEAM – yondoshuvni singdirib borish, o'tgan yillarda o'tkazilgan xalqaro baholash dasturlarida taqdim etilgan topshiriqlar tahlili, xalqaro baholash dasturlarini o'zida mujassamlashtirgan innovatsion metodlari asosida dars ishlanmalarini ishlab chiqish qo'nimalarini shakllantirish kabi masalalar va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 6-apreldagi «Umumiy o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'limining davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risidagi»gi 187-son qarori hamda umumiy o'rta ta'lim tizimi faoliyatiga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirish shuningdek, Prezidentimizning "Mamlakatimiz ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish, ilm-fan sohasi rivojini jadallashtirishga oid qo'shimc-

MUNDARIJA

SO'Z BOSHI 3

I bob. Xalqaro baholash dasturlari fanini o'qitishning metodologik asoslari 7

1-§. Kirish. "Ta'lim to'g'risida"gi qonunda aks ettirilgan vazifalarni amalga oshirish 7

2-§. Yangi o'quv rejalari, dasturlari, darsliklarini joriy etishni zamonaviy didaktik ta'minotini ishlab chiqish 13

3-§. Xalqaro baholash dasturlari fanini o'qitishning takomillashtirilgan an'anaviy metodlari va ularni dars jarayoniga tadbiq etish 23

II bob. Xalqaro baholash dasturlari fanini o'qitishda ta'lim texnologiyalaridan foydalanish 30

1-§. Xalqaro baholash dasturlari fanini o'qitishda yangi pedagogik-innovatsion va axborot texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi 30

2-§. Uzluksiz ta'lim tizimida fizika o'qituvchisining innovatsion pedagogik faoliyati 41

3-§. Xalqaro baholash dasturlari bo'yicha ilg'or xorijiy tajribalar 62

III-bob. Xalqaro baholash dasturlar fanini o'qitishning nazariy asoslari 81

1-§. Xalq ta'limi tizimida ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tadqiqotlarni (PISA, TIMSS, PIRLS, TALIS) joriy etishning me'yoriy-huquqiy asoslari, asosiy maqsadlar va chora-tadbirlar 81

2-§. Xalqaro baholash tadqiqotlari tahlili (yillar kesimida, o'qish, fizik va tabiiy-ilmiy savodxonlik hamda kreativ fikrlash asosida). PISA-shok. Xalqaro baholash dasturlarini joriy etishning ta'lim sifatiga va mazmuniga ta'siri. Xalqaro baholash tadqiqotlari davriyligi va ahamiyati 100

3-§. Tabiiy – ilmiy savodxonlikning zamonaviy modeli. O'quvchilarning tabiiy fanlardan egallagan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llash darajasini oshirish yo'llari. Fanlararo integratsiya 112

4-§. PISA xalqaro baholash tadqiqotida hodisalarni ilmiy jihatdan tushuntirish kompetensiyasi 129

5-§. PISA xalqaro baholash tadqiqotida ilmiy tadqiqotlarni loyihalash va baholash kompetensiyasi 140

6-§. PISA xalqaro baholash tadqiqotida ma'lumotlar va dalillarni ilmiy talqin qilish kompetensiyasi 156

7-§. Fizik, biologik hamda Yer va fazo sistemalariga oid kontektstlar, topshiriqlar formati 167

8-§. PISA tadqiqotining tabiiy-ilmiy savodxonlik yo'nalishidagi kognitiv darajalar, kontekstlar, mazmun sohalari, qamrov doirasi 183

9-§. Tabiiy fanlarni o'rganishda o'qish savodxonligini shakllantirish 204

10-§. Tabiiy-ilmiy savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirish 212

11-§. O'quvchilarda tadqiqotchilik ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish 228

12-§. XXI asr ko'nikmalarini shakllantirish yo'llari. Mantiqiy, tanqidiy va kreativ fikrlashni baholash. Fanlararo integtasiya – STEAM ta'lim texnologiyasi. Ta'lim jarayoniga STEAM yondashuvni joriy etish 233

13-§. TIMSS baholash dasturining qamrov doirasi. E-TIMSS. O'quvchilarning tabiiy fanlar va matematika bo'yicha bilim sifatini monitoring qilish 271

14-§. TIMSS baholash dasturining maqsadi, yo'nalishlari, mazmun sohalari, kognitiv sohalar (bilish, qo'llash, mulohaza yuritish). TIMSS topshiriqlari, ularni baholash mezoni 284

PISA dasturi talablari asosidagi nostandart test topshiriqlari....291
PISA dasturi talablari asosidagi standart test topshiriqlari....334
Glossariy....343
Foydalanilgan adabiyotlar....352

qaydlar uchun